

ÅLDERNS PÅ HÖST

foto Ian Schneider, Unsplash

Att åldras och bli gammal i ett annat land – hur påverkar det en människas känsla av identitet?

JU

ÄLDRE JAG BLIR, desto mer engelsk känner jag mig inom-bords.”

Den som yttrar dessa ord är psykologen och psykoterapeuten Patricia Tudor-Sandahl, bosatt i Sverige sedan 1964 och känd för svenska folket som författare och radiöröst. Citatet kommer från ett Sommar-program som sändes i P1 år 2000. Mer än två decennier har gått sedan inspelningen av detta program. Fortfarande brottas Patricia med frågor om identitet och ursprung.

Vi befinner oss i hennes gäststuga i Vitemölla på Österlen. Två stora fönster går från golv till tak. Bortom trädgårdens gulbleka gräs, som vajar i vinden, finns en låg mur och sedan det vidsträckta havet, på vars vågor man kan färdas ända till England. En resa mellan två länder.

MEN DET ÄR framför allt den inre resan som alltid har fascinerat Patricia. Hon är författare till över tjugo böcker. Alla bygger de på hennes eget liv. Den senaste boken, *Mer levande med åren*, som kom ut för tre år sedan, handlar om strävan efter att mogna som människa. Patricia är inne på att slutet har med början att göra. Våra livsberättelser knyts ihop.

– Jag tror det och jag har tänkt mycket på det, säger hon. Flera gånger har jag hört äldre människor säga hur tidiga delar av livet aktualiseras igen när man blir äldre, så teoretiskt sett har jag länge kunnat säga att det är så, men nu vet jag också att det är så. I alla fall för mig – det är inte klokt hur gamla platser och människor och berättelser återvänder. Detaljrika berättelser ibland. De återkommer till mig i drömmar, men inte bara i drömmar, och det har jag själv tänkt att det är en sådan closure som jag håller på med, alltså →

Upplevt

→ [NAFISA TARIN](#)

”Att bo kvar var aldrig ett alternativ”

Varje morgon samlar 75-åriga Nafisa Tarin sina syskon på Messenger eller Viber. Som äldsta syskonet i en skara på tio sitter hon som spindeln i det digitala, världsvida släktnätet. De utbyter information och uppdaterar varandra om de senaste familjenyheter.

– Jag kommer från en öppen och frisinnad familj. Vi kunde gå klädda i t-shirt och korta kjolar, säger hon och måttar med handen mot knäna.

Men sedan kom talibanerna och allt förändrades. Nafisa blev änka och tvingades lämna sin villa i Kabul vind för våg. Slakten skingrades, och hennes fem barn lever nu i olika länder.

Nafisa stannade kvar så länge hon kunde i Kabul, men sedan 2014 har hon bott i Sverige.

När hon får frågan om hur hon hade önskat att få leva sitt liv som äldre svarar hon att hon är glad att få bo i Tranås nära sin yngsta dotter och hennes familj. Om hon hade bott kvar i Afghanistan hade hon visserligen varit mindre ensam. Men att bo kvar var aldrig ett alternativ.

Nafisa har bara gott att säga om det nya lugna land där hon nu bor. Men hon är ledsen att hon inte lyckats lära sig det svenska språket, trots att hon har försökt.

Psykologen och psykoterapeuten Patricia Tudor-Sandahl funderar allt mer på känslan av hemhörighet.

att livet blir en cirkel. Det har varit väldigt tydligt för mig under senare år faktiskt.

DENNA "CLOSURE" ÅR förenad med blandade känslor för Patricia. Känslor kopplade till de två länder där hon bott – England, där hon föddes och

Det förvånar henne lite att detta med hemhörighet och identitet har blivit en så påträngande fråga, eftersom det var ett icke-problem för henne under lång tid.

– Tidigare var det ingen big deal. Nej, det har kommit senare.

Det är inte **KLOKT** hur gamla platser och människor och berättelser återvänder.

växte upp, och Sverige, där hon nu levtt tre fjärdedelar av sitt liv.

Patricia är inte ensam om upplevelsen att relationen till födelselandet förändras i

takt med åldrandet. Det är en känsla som hon delar med en växande skara äldre migranter.

ALDRIG FÖRR HAR så många människor åldrats i länder där de inte är födda. Det beror helt enkelt på att både migrationen och antalet äldre ökar. I vårt globaliserade tidevarv har världen krympt – det är lättare och billigare att resa långt, och den digitala tekniken ökar möjligheterna att skapa kontakter med människor på avlägsna platser. Samtidigt ökar andelen äldre i de rika länderna, och vi lever allt längre.

Orsakerna till att människor emigrerar är flera. Det kan handla om arbetsmöjligheter,

kärlek, äventyrlust, flykt eller en längtan att vara nära anhöriga som redan utvandrat. Patricia lämnade England som 23-åring för en tidsbegränsad anställning som lärare i engelska på Folkuniversitetet. Ralph Hellman lämnade Stockholm på 1970-talet för att studera spanska i Madrid. Båda mötte de kärleken i fjärran land och kom att bli kvar.

Afghanska Nafisa Tarins historia är annorlunda. Efter många år som flykting i Pakistan har hon nu funnit lugnet hos sin dotter och hennes familj i Tranås. Oavsett skillnaderna delar de alla tre erfarenheten av att åldras i ett annat land än födelse- och uppväxtlandet – utan att aktivt ha valt just detta. Det var bara så livet blev. Och det är något som skiljer dem från de så kallade livsstils migranterna, som målmedvetet styr kosan mot sydligare breddgrader som Thailand och Portugal, för att leva ett behagligt liv på ålderns höst.

DE SOLDYRKANDE LIVSSTILS- migranterna, som på senare år har porträtterats i flera reportage och dokumentärer, kan ses som ena ytterligheterna på skalan. I andra änden finns bilden av ”den äldre invandraren” som ett potentiellt problem. Denna bild, som innebär att äldre immigranter kategoriseras som personer med särskilda behov, dominerade under lång tid forskningen i Sverige, och den kom även att prägla vården och omsorgen.

– Kanske är det fortfarande så i viss mån. Vi kan ha fastnat lite i en problembild. Det finns också en tendens att dra alla invandrare över en kam, säger Finnur Magnusson, profes-

sor i socialt arbete vid Malmö universitet.

Han understryker att äldre invandrare inte är någon en-

Det saknas studier om hur äldre **INVANDRARE** själva upplever sin livssituation.

hetlig grupp utan att det rör sig om individer med olika bakgrunder, förutsättningar och erfarenheter. Forskningen om äldre invandrare har visserligen breddats på senare år, från ett tämligen snävt fokus på hälsa och vård till att i dag även omfatta aspekter som ekonomi och arbetsmarknad – ofta med ambitionen att belysa strukturell ojämlikhet.

– Men fortfarande saknas i hög grad studier om hur äldre invandrare själva upplever sin livssituation, säger Finnur Magnusson.

Att åldras i fjärran land är dock en erfarenhet som är omskriven i litteraturen: Den svenska diktaren Verner von Heidenstam befann sig på ett hotell i Schweiz när han längtade till stenarna där som barn han lekt. Kristina från Duvemåla i Vilhelm Mobergs Utvandrarsvit försökte dämpa sin hemlängtan genom att plantera ett astrakanäppleträd. Kärnorna hade hon med sig från Sverige.

UNDER TRAPPAN i Patricias hus i Vitemölla står en träpall som har varit hennes mormors. Den stod i Patricias barnoms hem och hon tog den med sig till Sverige när hennes mamma hade dött.

– Det var en impulshandling.

Jag ville ha med mig någonting och tyckte att pallen var hanterbar och vacker. Men jag har inte goda minnen av mitt

uppväxthem, långt därifrån, säger hon.

PATRICIA FÖDDES 1940 och växte upp i Manchester, i skuggan av andra världskriget, med en krigsskadad och våldsam pappa. Om detta har hon berättat i självbiografen *Ett himla liv*, den enda av hennes böcker som hon skrivit på engelska. Även hennes förhållande till England är komplicerat.

– Jag har en hatkärlek till England. Det är ett sådant förbannat klassamhälle, och jag tror inte det är bättre nu än det var då, så på ett sätt hatar jag England i mångt och mycket. Men jag har en stark, stark identifikation med det jag kommer ifrån, och det här blir också en splittring för mig, för jag kommer från arbetarklassen i norra England och jag gifte mig mycket tidigt med en överklassperson och flyttade till en annan del av England och lärde mig the Queen's English, så jag har två sidor. Det är en strid som pågår inom mig.

Hennes första äktenskap varade bara i några år. Efter skilsmässan kände hon att det var dags att se något nytt. Planen var att hon skulle stanna nio månader i Sverige. I juli har hon bott här i 59 år.

– Under de senaste åren →

har jag ställt mig frågan: ”Men vad gör jag här? Det här är ju inte mitt hem.” Och det är helt korkat på något sätt, men den här frågan har kommit till mig i många former. Och då tänker jag att i dag ställer jag de frågor till mig själv som jag

vandrat från sitt födelseland. I Sverige har hon sina barn och barnbarn. Hon har huset i Vitemölla och en liten lägenhet på Kungsholmen i Stockholm. Hon och hennes man Christer Sandahl har till och med sett ut platsen på Öster-

Under de senaste **ÅREN** har jag ställt mig frågan: Men vad gör jag här?

aldrig ställde när det begav sig, för då levde jag bara. Men nu tänker jag mer än någonsin tidigare på det: Jag frågar hur det kommer sig att jag lever här i Sverige. Och ibland kan jag drabbas av främlingskap, ett väldigt starkt sådant. Det är så konstigt, eftersom allt jag har är här.

Hon har alltid tyckt om att titta på brittiska tv-serier, gärna sådana som spelats in i norra England med dess särpräglade dialekt. Men nu handlar det inte bara om att hon tycker om det – nu känns det nästan som ett behov.

– Och jag som är så himla integrerad svensk, säger hon för att genast motsäga sig själv:

– Haha, säger jag, det är jag inte egentligen, men jag är väldigt ...

HON LÅTER MENINGEN ebba ut utan att avsluta den. Det är en paradox som hon med tiden har blivit bättre på att leva med – en dubbelbottnad känsla som innefattar både hemhörighet och utanförskap.

– Both places and nowhere, säger hon och sätter därmed ord på en allmängiltig känsla hos många människor som ut-

len där de en dag ska begravas. Och hon har fått S:t Eriksmedaljen, som sedan 1938 årligen delas ut till stockholmare som genom sin verksamhet eller sina insatser ”anses förtjänat av en sådan utmärkelse från staden”.

– Så jag är naturligtvis väldigt integrerad, men jag är inte svensk, det är egentligen det jag vill uttrycka. Och jag känner mig inte så svensk.

HON SAKNAR den engelska humorn, som hon menar karaktäriseras av kvickhet och självironi, och hon kan ofta känna en stark längtan efter att ”go to the pub”. Detta är specifika företeelser som går att lyfta fram som svar på frågan ”Vad saknar du från ditt födelseland?” Men djupast sett handlar det om känslor som inte går att sätta ord på.

– När jag hör människor tala den engelska som är min ursprungs-dialekt, då blir jag väldigt berörd. Det är gut feeling. Det är på den nivån det är.

Hanna Sofia Rehnberg är journalist och lektor i svenska språket vid Uppsala universitet.

Upplevt

→ RALPH HELLMAN

”Man längtar efter det man inte har”

– Mitt hjärta slår väldigt starkt för Sverige, men jag tror jag har anpassat mig till Spanien ändå. Jag går inte omkring med Ikeaflaggan eller Kalles kaviar, även om jag tycker det är gott, säger 72-åriga entreprenören Ralph Hellman.

Han växte upp på Östermalm i Stockholm och kom till Spanien i mitten av 1970-talet för språkstudier. Så småningom anställdes han på ett svenskt företag i Spanien och gifte sig med en spansk kvinna.

För 25 år sedan startade han den bestående traditionen med herrluncher för den svenska kolonin i Madrid. Egentligen har han alltid funderat på att flytta tillbaka, men på senare år har tankarna blivit mer påträngande.

– När man blir äldre blir man ... inte mer melankolisk, men man tänker på ett annat sätt. Jag har kvar många barndomsvänner i Stockholm. Det är som om jag har övergivit vad som skulle varit – jag skulle ju bott där och blivit svensk.

– Jag håller på och dividerar med det där ganska mycket. Det som man inte har, det längtar man efter.

